

Akademický rok 2024/2025

Diplomová práce – posudek oponenta

Jméno a příjmení studenta: Mgr. Jana Gazdagová

Název práce: CHITÍN

Slovní hodnocení:

Diplomantka Jana Gazdagová si ve své magisterské práci klade za cíl vytvoření jedinečného senzuačního díla, které se pohybuje na pomezí performance, inscenace, výtvarné instalace a soch / objektů, které dotváří výrazná zvuková složka ve formě autentických rozhovorů rodinných příslušnic diplomantky a v neposlední řadě samotná diplomantka v roli průvodkyně diváctva / performerky. Dílo reflektuje aktuální a podnětné téma hranic vnějšího projevu a vnitřního světa neurodivergentního jedince a jeho existenci v rámci society, která ho z důvodů jeho odlišnosti nepřijímá, vyčleňuje. Diplomantka zcela cíleně volí jako téma vytvářeného díla své osobní téma, které se jí bytostně týká a na půdorysu její rodinné historie zároveň otevírá otázky a problematizuje řadu současných společenských fenoménů a dílčích témat / motivů souvisejících se společenskou stigmatizací neurodivergentních jedinců (generační přenosy, dědičnost, odlišnost a vliv prostředí na vývoj jedince, atd.) Diplomantka ve své práci srozumitelně a systematicky popisuje kontext výběru tématu, volbu jednotlivých performativních prostředků, pomocí kterých chce celé dílo utvářet a také kontextuje výběr prvků na základě inspiračních zdrojů, které ji vedly k úvahám o daném tématu, ale také vytvoření samotné koncepce díla. Jedná se o velmi ambiciózní a vrstevnaté dílo komunikující na několika smyslových úrovních - zrak, sluch, čich, hmat. Metodologie vytváření uměleckého konceptu i vývoj přemýšlení o tématu a jednotlivých složkách performance, jejich souvstažnosti a kontextu jsou do značné míry ovlivněny skutečností, že diplomantka je historička umění, s tématy pracuje systematicky a kontextuje souvislosti volených postupů a motivací, v rámci sběru materiálu o rodině využívá dokumentární materiály archivního charakteru.

Diplomatka si dle svých slov klade za cíl: „*vytvorenie multimedialneho diela, ktoré pracuje s hraničnými formami performance, predstavenia, sochárskych objektov aj samotnej inštalácie, ktoré skúma akým spôsobom je vnímaná tzv. inakosť naturelu človeka,*“ a dále jako doplňující otázku si klade následující, „*kedy sa človek stáva „iným“?*“ Impulzem k práci na tématu a vytváření uměleckého díla, které tematizuje výše zmiňované, je přímá zkušenost autorky díla s formou neurodivergence a základem vytvářeného uměleckého díla se stává osobní příběh její tety, která rovněž trpěla nám neznámou formou neurodivergence. Diplomantka se tedy rozhodla pracovat s materiály dokumentárního charakteru a zpracovat tak příběh svojí tety, který kvůli dobovému kontextu a tabuizaci tématu duševního zdraví zůstal nevyprávěn. Chtěla bych velmi vyzdvihnout dokumentární povahu základu celého díla, propojující osudy

několika žen v rámci jedné rodiny, napříč různými generacemi poznamenanými společenskými, historickými a geopolitickými normativy. Ve středu performance stojí teta diplomantky a předmětem performance se stává úvaha nad tím, jak došlo k tomu, že byla teta odsunuta do ústraní. Diplomantka se prostřednictvím časosběrného materiálu pokouší nahlédnout perspektivy všech dalších žen z rodinného kruhu na tetu, ke které existuje velmi málo informací a podkladů, jakýchkoliv připomínek její existence, existuje pouze fakt, že byla psychiatrickou pacientkou. Celou performanci chápu jako jedno zhmotněné pátrání po tetě – čas a prostor, ve kterém díky nahrávkám nestrukturovaných rozhovorů a výtvarných objektů může vzniknout obraz zmiňované tety, kterou rodina skrývala, protože se vymykala společenskému normativu.

Fenomén práce se svým osobním tématem, resp. kolonizace sebe sama či tzv. svého tématu pro účely vytváření uměleckého díla se mi ve své podstatě jeví jako velmi problematický. Jako problematická se mi jeví především témata, která vychází z prožitého traumatu daného umělce*kyně a jsou nebezpečná v kontextu retraumatizace jedince atd. I proto mi přijde výhodné, že diplomantka v rámci performance má v plánu figurovat v roli jakéhosi zástupného subjektu – průvodkyně, která provází diváctvo za účelem sdělení příběhu, který měl zůstat skrytý. Tato rovina vyprávěčky (osoby emočně nezúčastněné / nezaujaté) vytváří jakýsi pomyslný safe-space pro diplomantku / performerku. Lze se tak dotknout otázek dědičnosti a nahlížet tak vlastní paralelu k rodinným příslušnicím ve snaze vystopovat genetické přenosy, ale zachovat si odstup přihlížejícího (třetí osoby), která přijme, že rodinní příslušníci konali nejlépe jak uměli a udělali nejvíc co mohli.

Autorka klade otázky ve vztahu k proměnám neurodivergentního člověka a jeho adaptaci na okolí fungující podle společenských normativů, jeho transformaci a vytváření krytí, či maskování za účelem přežití, přizpůsobování se. Jako klíčovou metaforu si vybírá objekty v podobě hmyzu (kudlanka nábožná, helikopterník, japonský měsíční mol, *Trachelismus protractus*), které sama vytváří z upcyklovaného materiálu v kombinaci s korálky a medikamenty s prošlým datem spotřeby. Díky těmto výrazným hmyzím objektům se nelze vyhnout přímému odkazu ke kafkaovskému motivu Řehoře Samsy z povídky Proměna a jeho tematickému přesahu, který se odehrává také na půdorysu rodiny, kdy je Řehoř Samsa, proměněný v brouka kvůli své jinakosti postupně eliminován ze společenského dění, následně izolován a poté rodinou zlikvidován. Každý ze z diplomantkou zvoleného hmyzu má svoji typickou charakteristiku, projevy chování a následně je na základě těchto vlastností a projevů přiřazen k jedné z žen z rodiny diplomantky, se kterou byly vedeny rozhovory, jsou tedy na základě svých projevů a vlastností zhmotněným alteregem rodinných příslušnic.

Dalším bodem, který bych chtěla vyzdvihnout, je důsledné přemýšlení o dramaturgické rovině prostoru, ve kterém bude performance probíhat a který celému dílu dodává další tematickou vrstvu. Diplomantka popisuje, že v rámci příprav došlo ke změně prostoru a tudíž i konceptu. Z mého hlediska je ale prostor Labyrintu (bývalých sklepení – spižiren a sklepů) mnohem přesnější, podtrhuje společenské pokrytectví a v rovině metafory jako podzemního prostoru, kam uklidíme nepotřebné či rozbité věci, funguje Labyrint přesněji v rovině tmavé podzemní kobky, více než Káznice, jejíž historická funkce je v metafoře sdělení konkrétnější, ale zároveň nepříjemně ultimátnější, jedná se o budovu s velmi specifickým geniem loci.

Díky změně prostoru došlo také k poupravění rámce performance, který měl být koncipován jako oslava smrti – kar, tedy samotná podstata tohoto rámce byla původně rituálního charakteru. Jedná se o další dramaturgickou vrstvu navíc, která má ale zcela jinou sdělovací hodnotu než stávající formát prohlídky – obsahuje zcela jasné odkazy směřující ke snaze o jakousi transformaci a vyrovnání se s tématem, v rámci kterého může docházet i k rituální transformaci tématu uvnitř samotné aktérky – z mého pohledu je akcentovaný spíše arteterapeutický rozměr celé performance.

To, co diplomantka ve své závěrečné práci popisuje více obecně až stručně, je její fyzická existence v rámci samotné performance a prostředky, které chce jako performerka využívat pro případnou fyzickou podobu interakce s diváctvem (pohyb, tanec, slovo, neartikulovaný zvuk atd.). Zároveň plně respektuji skutečnost, že v době, kdy posudek vzniká, nenastala ještě výsledná fáze propojení všech složek díla v prostoru, od čehož se bude odvíjet i intenzita zapojení a především intenzita výrazových prostředků diplomantky – performerky. Zároveň postrádám detailněji a podrobněji rozpracovanou dramaturgii v kontextu jednotlivých složek díla a jejich existenci v čase a prostoru performance, způsob vedení diváckého fokusu apod.

Věřím, že by tato práce mohla přinést důležité podněty k dalším diskusím a k rozšíření porozumění o komplexnosti identity a přijetí jedince v soudobé společnosti. Diplomantka skrze důsledně promyšlený koncept performance otevírá téma lidí, které vymazala historie a tlak společenských normativů. Skrze nikdy nevyřčený příběh zapomenuté lidské bytosti vstupuje do šedé zóny našeho svědomí, čímž společenské normativy zaručeně rozrušuje. Z hlediska tématu i přemýšlení o něm se dle mého názoru jedná o aktuální látku, především v kontextu současné politické situace a silící radikalizace společnosti, ve které skupiny se specifickými potřebami stále stojí na okraji a jejich příběhy stále ve velké míře zůstávají nevyprávěné.

Otázky k rozpravě:

1. Jakým způsobem přistupujete k práci na tak osobním a citlivém tématu (ve smyslu praktické práce na díle i etické rovině přístupu k tématu)? Jak se díváte na téma kolonizace svého osobního tématu a sebe sama pro účely své umělecké tvorby?
2. Do jaké míry bude dílo participativní ve smyslu přímého zapojení diváctva? Jaká je role diváctva ve vaší performance?
3. Jakým způsobem dramaturgicky přemýšlíte o vytváření narativu díla a kompozici jednotlivých prostředků v čase performance?
4. Přemýšlíte nad „trigger warnings policy“ v kontextu vašeho díla a citlivosti tématu, které zpracováváte ve vztahu k budoucímu diváctvu? Máte v plánu ji realizovat a jakými prostředky?

Závěrečné hodnocení:

Práci doporučuji k obhajobě.

Návrh klasifikace:

B

Posudek vypracoval(a):

MgA. Alexandra Bolfová

Datum:

6.5. 2025